

κίνητρα διακοπής του ύπνου, εκπληρώνοντας την επιθυμία των παρεμποδιστικών τάσεων. Δεν μπορεί να αναλάβει αυτή τη λειτουργία το όνειρο πριν να έχει γίνει αποδεκτή από το σύνολο της ψυχικής ζωής την κυριαρχία της αρχής της ευχαρίστησης. Αν υπάρχει ένα πέραν της αρχής της ευχαρίστησης, είναι λογικό να δεχτούμε, ακόμη και για την τάση του ονείρου να εκπληρώνει την επιθυμία, την ύπαρξη ενός χρόνου που προηγήθηκε. Αυτό δεν αντιτίθεται στην περαιτέρω λειτουργία του ονείρου." [5] Η ακόμη λίγο παρακάτω: "Είναι καθήκον των ανώτερων στρωμάτων του ψυχικού οργάνου να συνδέουν την ενορμητική διέγερση όταν φθάνει υπό μορφήν πρωτογενούς διαδικασίας. Η αποτυχία αυτής της σύνδεσης θα προκαλούσε μια διαταραχή ανάλογη με την τραυματική νεύρωση. Μόνο εφόσον γίνει αυτή η σύνδεση η αρχή της ευχαρίστησης μπορεί χωρίς εμπόδια να εγκαταστήσει την κυριαρχία της (και η αρχή της πραγματικότητας που είναι η τροποποιημένη μορφή της). Μέχρι τούδε επικρατεί το άλλο καθήκον του ψυχικού οργάνου, το να ελέγχει, να συνδέει η διέγερση, όχι βέβαια σε αντίθεση με την αρχή της ευχαρίστησης, αλλά ανεξάρτητα από αυτή και εν μέρει, χωρίς να τη λαμβάνει υπόψη."

[6] Επίσης στην "Αναθεώρηση της διδασκαλίας του ονείρου" με βάση τα δεδομένα των τραυματικών νευρώσεων γράφει: "Το όνειρο είναι απόπειρα μιας εκπλήρωσης της επιθυμίας(.....)Κάτω από καθορισμένες συνθήκες, το όνειρο δεν καταφέρνει να επιβάλει το σκοπό του παρά πολύ ατελώς ή οφείλει ακόμη και να τον εγκαταλείψει εντελώς. Η ασυνειδήτη καθήλωση σε ένα τραύμα φαίνεται να είναι στην πρώτη σειρά αυτών των εμποδίων στην λειτουργία του ονείρου."

[7] Και στην ερμηνεία των ονείρων όσον αφορά τη λειτουργία ψυχικής σύνδεσης: "Βέβαια ήταν αναμενόμενο ότι το όνειρο, έστω και αν αρχικά δεν ήταν μια χρήσιμη διεργασία, θα είχε αναλάβει μια λειτουργία μέσα στο παιχνίδι των δυνάμεων της ψυχικής ζωής. Βλέπουμε ποιά είναι αυτή η λειτουργία. Το όνειρο έχει αναλάβει να θέσει την απελευθερωμένη ενέργεια του ασυνειδήτου υπό την κυριαρχία του προσυνειδητού. Εκτονώνει τότε τη διέγερσή του ασυνειδήτου χρησιμεύοντας του ως δικλίδα ασφαλείας και ταυτόχρονα εξασφαλίζει τον ύπνο του προσυνειδητού, κάτι που απαιτεί ελάχιστη επιτήρηση."

[8] Σε ένα άλλο σημείο του ίδιου κειμένου όσον αφορά την εκπλήρωση ασυνειδήτων επιθυμιών, γράφει: "Ανάμεσα σε αυτές τις ακατάλυτες και ανεπίσχετες επιθυμίες από την παιδική ηλικία υπάρχουν και αυτές που οι εκπληρώσεις τους έχουν περιέλθει σε σχέση αντίφασης προς τις παραστάσεις στόχος της δευτερεύουσας σκέψης. Η εκπλήρωση αυτών των επιθυμιών δεν θα προκαλούσε ευχαρίστηση, αλλά δυσαρέσκεια, και ακριβώς αυτή η συναισθηματική μεταλλαγή συνιστά την ουσία αυτού που ονομάσαμε (. . . .) Από τη στιγμή όπου οι απωθημένες ιδέες υποπέσουν σε ισχυρή κάθεξη από την ασυνειδήτη επιθυμιακή παρόρμηση, ενώ εγκαταλείπονται από την προσυνειδητή κάθεξη, υπόκεινται στην πρωτογενή ψυχική διεργασία, αποσκοπούν μόνο στην κινητική εκτόνωση ή, όταν ο δρόμος είναι ανοικτός, στο παραισθητικό ζωντάνεμα της επιθυμητής αντιληπτικής ταυτότητας"

[9] Στο "Σχεδιάγραμμα για μια επιστημονική ψυχολογία" γράφει για την ψευδαισθητική εκπλήρωση της επιθυμίας "Μια φόρτιση σε επιθυμία που φτάνει μέχρι την ψευδαίσθηση, μέχρι την απόλυτη παραγωγή δυσαρέσκειας και που συνεπάγεται την επέμβαση όλης της άμυνας μπορεί να χαρακτηριστεί ως Δευτερογενείς διαδικασίες ονομάζουμε αντιθέτως, αυτές που καθιστούν δυνατή μια καλή επένδυση του εγώ και ένα περιορισμό της πρωτογενούς διαδικασίας."

[10]

Συμπερασματικά, τα όνειρα για τον Freud δεν αποσκοπούν μόνο στην επίτευξη ευχαρίστησης ικανοποιώντας μια επιθυμία. Κατά την διάρκεια των ονείρων απαιτείται μια διεργασία ψυχικής σύνδεσης. Η διεργασία αυτή είναι μια λειτουργία του ονείρου και συμβαίνει σε ένα πρώτο (λογικό) χρόνο. Μπορεί να αποτύχει. Σε αυτή την περίπτωση επέρχεται αφύπνιση. Επίσης επέρχεται αφύπνιση όταν η ασυνείδητη επιθυμία εκπληρώνεται χωρίς παραμόρφωση.

Προσυνείδητη επένδυση και παραμόρφωση για τον Freud είναι το ίδιο πράγμα. Η εκπλήρωση, η πραγματοποίηση της ασυνείδητης επιθυμίας χωρίς προσυνείδητη επένδυση, χωρίς δευτερογενή διεργασία, χωρίς παραμόρφωση προκαλεί δυσαρέσκεια. Βλέπουμε πόσο η λέξη ικανοποίηση θα ήταν λανθασμένη μετάφραση του Erfüllung, καθ' ότι η απευθείας Erfüllung της ασυνείδητης επιθυμίας κατά τον Freud προκαλεί δυσαρέσκεια.

□ □ Το όνειρο του παιδιού που καίγεται και η προβληματική της εκπλήρωσης της επιθυμίας.

□

Παραπέμπουμε τους αναγνώστες στην ανάγνωση των χωρίων της Ερμηνείας των ονείρων που αφορούν αυτό το όνειρο. Το ότι το όνειρο αυτό είναι εκπλήρωση της επιθυμίας φαίνεται καταρχήν προφανές στον Freud. Καί όμως του φαίνεται ότι το διαχωρίζει από τα όνειρα που έχει ήδη εξετάσει. Λέει για παράδειγμα "Και τώρα συναντούμε αυτό το όνειρο που δεν θέτει προβλήματα ερμηνείας, που το νόημα είναι ολοφάνερο, και παρατηρούμε ότι αυτό το όνειρο διτηρεί ακόμη τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά, που κάνει ένα όνειρο να αποκλίνει αισθητά από την άγρυπνη σκέψη μας και που μας προκαλούν την ανάγκη να το εξηγήσουμε" [11] Και παρακάτω παρατηρεί: "Το όνειρο με το φλεγόμενο παιδί, που προτάξαμε σε αυτό το μέρος, μας δίνει μια ευπρόσδεκτη ευκαιρία να εκτιμήσουμε τις δυσκολίες που συναντά η θεωρία εκπλήρωσης επιθυμιών."

[12] Ο Freud δεν λει τελικά τι τον εντυπωσιάζει στο όνειρο αυτό. Αναρωτιέται αν το συγκεκριμένο όνειρο ανήκει σε μια κατηγορία ονείρων που εκφράζουν φόβους. Αν και δέχεται αυτό το ενδεχόμενο επιμένει στο ότι μια ημερησία σκέψη που δεν ήταν επιθυμία (αλλά αντίθετα ήταν φόβος) για να εκφραστεί σε όνειρο, πρέπει να συνδεθεί με μια απωθημένη παιδική επιθυμία. Το ελάχιστο της σύνδεσης αυτής αφορά την απαραίτητη ενορμητική δύναμη που προϋποθέτει το όνειρο.

[13] Αυτό βέβαια δεν μας κατατοπίζει όσον αφορά την ιδιαιτερότητα του ονείρου αυτού, άλλωστε ο Freud έχει ήδη αναφερθεί μέχρι εκείνο το σημείο της Traumdeutung σε όνειρα

που περιλαμβάνουν επώδυνα ημερήσια κατάλοιπα. Παρακάτω, σε μία ακόμη προσπάθεια εξήγησης του ονείρου αυτού σημειώνει: "Ας θυμηθούμε το όνειρο του πατέρα, που το φως από το δωμάτιο του νεκρού τον κάνει να συνάγει το συμπέρασμα ότι η σορός μπορεί να καίγεται. Δείξαμε ότι μία από τις ψυχικές δυνάμεις, αυτή που ώθησε αποφασιστικά τον πατέρα να βγάλει αυτό το συμπέρασμα αντί να ξυπνήσει από το φως, είναι η επιθυμία για μία στιγμιαία παράταση της ζωής του παιδιού, το οποίο εμφανίστηκε στο όνειρο. Άλλες επιθυμίες προερχόμενες από το απωθημένο μας διαφεύγουν ίσως, καθώς δεν μπορούμε να κάνουμε την ανάλυση αυτού του ονείρου. Αλλά ως δεύτερη κινητήρια δύναμη αυτού του ονείρου μπορούμε να δεχτούμε την επιθυμία του πατέρα για ύπνο. Όπως με το όνειρο παρατείνεται η ζωή του παιδιού, έτσι παρατείνεται κατά μία στιγμή και ο ύπνος του πατέρα."

[14] Το ότι τα όνειρα παρατείνουν τον ύπνο ήταν ένα από τα αρχικά συμπεράσματα της Traumdeutung. Δεν βλέπουμε τι καινούργιο προσθέτει η διασαφήνιση αυτή στην ιδιαιτερότητα του εν λόγω ονείρου. Η υπόθεση του Freud όσο αφορά την "παλινδρόμηση" -έννοια που υπάρχει ήδη στο "Σχεδίασμα για μία επιστημονική ψυχολογία"- και την ψευδαισθητική επαναβίωση του επιθυμιτού αντικειμένου στα βρέφη αλλά και στα ψευδαισθητικού τύπου όνειρα φαίνεται επίσης ανεπαρκής ως εξήγηση. Στο όνειρο αυτό ειδικότερα τα ημερήσια κατάλοιπα τα οποία υποθέτει με οξυδέρκεια ο Freud είναι εξαιρετικά επώδυνα για να επιτρέψουν μία "ικανοποιητική" επαναβίωση, αλλά και η ίδια η έννοια της παλινδρόμησης είναι προβληματική. Στο σημείο ακριβώς όπου ενώ έχει ήδη αρχίσει να ικανοποιείται η ανάγκη ύπνου, ο πατέρας αντιλαμβάνεται την εικόνα και την φωνή του παιδιού του, και το όνειρο δεν μπορεί να συνεχιστεί. Ο Freud δεν σημειώνει ότι είναι ακριβώς αυτό που ξυπνά τον πατέρα. Για την ακρίβεια δεν μας λέει τι ξυπνά τον πατέρα. Η παράλειψη είναι σημαντική στην – κατά το δυνατόν – ανάλυση αυτού του ονείρου.

Ο Lacan στο σεμινάριο II χαρακτηρίζει παράδοξο το σχήμα της παλινδρόμησης που προτείνει ο Freud στην Traumdeutung. Κι όσο αφορά τις εικόνες του ονείρου παρατηρεί ότι: "είναι όλο και πιο μακριά από το ποιοτικό επίπεδο όπου παράγεται η αντίληψη, όλο και περισσότερο απογυμνωμέ-νες, ότι αποκτούν ένα χαρακτήρα όλο και περισσότερο συνειρμικό, πλησιάζουν όλο και περισσότερο τον συμβολικό κόμβο της ομοιότητας, της ταυτότητας και της διαφοράς....."[15] Στο σεμινάριο "Η επιθυμία και η ερμηνεία της" ο Lacan επιχειρώντας να επαναπροσδιορίσει με παραστατικό τρόπο την έννοια της παλινδρόμησης στον Freud λέει "Όταν στην πρωτογενή διαδικασία συμβαίνει μια παλινδρομική κίνηση, είναι το ίδιο με αυτό που βλέπουμε να συμβαίνει σε μια οποιαδήποτε μηχανή, του τύπου μιας σειράς λυχνιών φερ' ειπείν, στην οποία το γεγονός ότι η μια ενεργοποιείται δείχνει όχι τόσο όσο αυτό που φαίνεται, δηλαδή ένα φωτεινό φαινόμενο, αλλά κάποια τάση, κάτι το οποίο παράγεται σε συνάρτηση με μια αντίσταση και δείχνει επίσης την κατάσταση σε ένα ορισμένο σημείο του συνόλου του κυκλώματος. Και λοιπόν, ας πούμε τη λέξη, αυτό δεν άπαντα διόλου στην αρχή της ανάγκης, διότι βεβαίως καμία ανάγκη δεν ικανοποιείται από μια ψευδαισθητική ικανοποίηση".

[16] Αυτά μας εξηγούν κατά ένα μέρος τη λειτουργία της εικόνας στο όνειρο και μας απομακρύνουν από κάθε απόπειρα αναγωγής της σε κάποια ψευδαισθητική ικανοποίηση μιας ανάγκης που θα προκαλούσε το όνειρο.

Αυτό που ξυπνά κατά τον Lacan είναι το πραγματικό η συνάντηση ως ανέκαθεν αποτυχημένη. Κατά τον Lacan το πραγματικό είναι το αδύνατο για το υποκείμενο του σημαίνοντος. Αφορά, όπως και η απόλαυση το πέραν της αρχής της ευχαρίστησης, μέχρι το τραύμα. Το πραγματικό είναι αυτό που έρχεται πάντα στην ίδια θέση-στη θέση αυτή που το υποκείμενο ως σκεπτόμενο δεν το συναντά ποτέ.....Το αδύνατο δεν σταματά να μην γράφεται.

Το όνειρο και η επιθυμία του Άλλου

□

Ο Lacan υποστηρίζει ότι ακόμη και στο παιδικό όνειρο της μικρής Άννας Freud, η οποία προφέρει παραμιλώντας διάφορα εδέσματα, πραγματικότητα της ικανοποίησης είναι πραγματικότητα της ικανοποίησης ως απ-αγορευμένης (inter-dite). Η απαγόρευση στο όνειρο αυτό [20] ήταν τα που είχε ακούσει όταν ζήτησε τα εδέσματα αυτά και της τα αρνήθηκαν. Αυτή η απαγόρευση είναι αμιγώς εξωτερική μέχρι κάποια ηλικία, αλλά υπεισέρχεται παρά ταύτα στα όνειρα που ο Freud θεωρούσε ότι εκφράζεται η εκπλήρωση μιας επιθυμίας μη απωθημένης χωρίς παραμόρφωση. Αντιθέτως, ο παράγοντας που δεν υπεισέρχεται στα όνειρα αυτά είναι η λογοκρισία. Γιατί η λογοκρισία στο όνειρο προϋποθέτει την απαγόρευση όχι ως εξωτερική αλλά ως συνέπεια του υπερεγώ. Η λογοκρισία για τον Lacan είναι "ο νόμος ως μη καταληπτός". [21]. Είναι τα σημεία όπου επενέβη το υπερεγώ και η λογοκρισία, είναι οι σκέψεις που ανεστάλησαν κατά τη διάρκεια της ημέρας, οι μη αγορευμένες, οι σκέψεις που ειπώθηκαν με ένα τρόπο προβληματικό, και οι οποίες έκαναν να εμφανιστεί το ερώτημα της επιθυμίας που το όνειρο θα αναλαμβάνει επίσης να εκφράσει. Είναι η επιθυμία που επιμένει να αναγνωστεί. Και στην περίπτωση αυτή το όνειρο παράγεται στην συμβολή της επιθυμίας με την απ-αγόρευση. Στο σεμινάριο της επιθυμίας και της ερμηνείας, ο Lacan μιλάει για την επιθυμία στο όνειρο του ενήλικα. "Αλλά αυτή η επιθυμία είναι το σημάδι μιας απώθησης που στο επίπεδο αυτό παρουσιάζει ως λογοκρισία..... Αυτό που αρθρώνει ως μη πρόπον να ειπωθεί είναι αυτό ακριβώς που έχει να πει, και αυτό από το οποίο περνά αυτό που όντως λέγεται στο όνειρο. Αυτό μας φέρνει σε κάτι που συνδέεται με την πιο βαθιά δομή του σημαίνοντος." [22]

Η ανάλυση του ονείρου που προσέθεσε ο Freud στην Traumdeutung το 1913 (αφού το είχε ήδη δημοσιεύσει στο άρθρο "Διατυπώσεις πάνω στις δυο αρχές των ψυχικών γεγονότων" το 1911 [23]) και το οποίο σχολίασε ο Lacan στο ίδιο σεμινάριο θα μας επιτρέψουν να εισάγουμε την ασυνείδητη φαντασίωση στο όνειρο με την οποία θα

ασχοληθούμε και παρακάτω."Ένας άντρας που φρόντισε τον άρρωστο πατέρα του και που πολύ υπέφερε από το θάνατο του, ονειρεύεται λίγο μετά το θάνατο κατ'επανάληψη ότι ο πατέρας του ήταν και πάλι ζωντανός και του μίλαγε όπως συνήθως. Αλλά ταυτόχρονα αισθανόταν πολύ επώδυνα, ότι (παραδόξως πως) ενώ ήταν πεθαμένος, δεν το ήξερε παρά ταύτα". Ο Freud ερμηνεύει το όνειρο αυτό προσθέτοντας στη συνέχεια του το (nach seinem Wunsch) και στη συνέχεια του το ότι (da b er wunschte). Γιατί ο γιος, ενώ φρόντιζε το άρρωστο πατέρα του είχε κατ'επανάληψη ευχηθεί το θάνατο του. Είχε κάνει την ελεήμονα σκέψη ;. Στο πένθος που ακολούθησε, ασυνείδητα κατηγορήσε τον εαυτό του αυτή του την ευχή που του είχε υπαγορεύσει η συμπόνια, σαν να είχε όντως συμβάλει στην συντόμευση της ζωής του άρρωστου. Η αφύπνιση παιδικών τάσεων κατά του πατέρα επέτρεψε το να εκφραστεί υπό μορφήν ονείρου, αλλά ακριβώς η ολική αντίθεση μεταξύ της πηγής του ονείρου και της σκέψης που είχε κάνει ενώ δεν κοιμότανε θα ήταν υπεύθυνη για την παραδοξότητα του ονείρου.."

Ο Lacan ορμάται από το όνειρο αυτό και την αναφορά του Freud στις προτάσεις που λείπουν από το έκδηλο περιεχόμενο για να διαλευκάνει την υλικότητα αυτού που είναι πραγματικά απωθημένο το Real verdrängt. Θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια περίληψη παραθέτοντας επίσης κάποια κομμάτια αυτής της δύσκολης αλλά σημαντικής, κατά την γνώμη μας ανάπτυξης που κάνει κατά τη διάρκεια πολλών συνεχόμενων συνεδριών του σεμιναρίου "Η επιθυμία και η ερμηνεία της". [24] Ακολουθώντας τις παρατηρήσεις του Freud, ο Lacan λέει πως το ότι ο γιος ευχήθηκε το λυτρωτικό θάνατο του πατέρα του χωρίς βέβαια να του το δείξει, του είναι εντελώς προσιτό ως συνειδητή ανάμνηση, στο συνεχές κείμενο της συνειδησης. "Αν το όνειρο αφαιρεί από ένα κείμενο κάτι το οποίο δεν έχει διόλου διαφύγει από τη συνειδηση του υποκειμένου, αν το αφαιρεί, αυτό ακριβώς το φαινόμενο της αφαίρεσης παίρνει θετική αξία" (.....) "Αυτή η έκθλιψη είναι το ίδιο πράγμα με την απώθηση; Είναι το συμμετρικά το ίδιο, το αντίθετο; (.....) Αυτή η έκθλιψη ισοδυναμεί με μια αντικατάσταση των όρων που λείπουν με ένα κενό, ένα μηδενικό-αλλά ένα μηδενικό δεν είναι τίποτα-και το αποτέλεσμα για το οποίο πρόκειται μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποτέλεσμα μεταφοράς. Το όνειρο είναι μια μεταφορά. Από αυτή τη μεταφορά κάτι καινούργιο αναφαιίνεται. Το κάτι που αποτελεί νόημα, ένα σημαινόμενο, ένα σημαινόμενο, αναμφισβήτητα αινιγματικό. "Αινιγματικό καθότι στο σενάριο αυτό εμφανίζεται ένας πεθαμένος που μιλά και αυτός που κάλεσε το προσφιλές πρόσωπο από το βασίλειο των νεκρών δεν μπορεί να του πει κυριολεκτικά τίποτα από την αλήθεια της καρδιάς του.

Ως πρώτο σημείο, ο Lacan χαρακτηρίζει αυτό το σενάριο ονειρική φαντασίωση. Η ονειρική φαντασίωση έχει άλλο βεληνεκές από μια φαντασίωση ασυνείδητη ή μη, της μη ενυπνίου ζωής. Ως δεύτερο σημείο ο Lacan αναρωτιέται ποια είναι η λειτουργία της φαντασίωσης αυτής σε σχέση με την απώθηση που θεωρούμε πρωθύστερη-την αρχαϊκή οιδιπόδεια ευχή θανάτου-και που είναι η σχέση αυτής της απώθησης με τα σημαινόντα που απομόνωσε ο Freud στο όνειρο, δηλαδή τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των σημαινόντων της διήγησης αφ ενός αφ ετέρου, και εκ τρίτου. Στη φαντασίωση του ονείρου ο γιος αναλαμβάνει τον πόνο που υποθέτει ότι υπέστη ο πατέρας του όταν από την υπερβολή της

οδύνης της αρρώστιας του υπήρχε ενώ τίποτα άλλο δεν τον κατοικούσε παρά η οδύνη της ύπαρξης του. Στον πόνο της ύπαρξης όταν η επιθυμία δεν είναι πια εκεί, όταν το υποκείμενο έχει εξαντλήσει την οδό της επιθυμίας μην βρίσκοντας τίνος κρίματος υφίσταται την τιμωρία δεν του απομένει παρά να συμπεράνει ότι δεν είναι τιμωρία κανενός άλλου κρίματος παρά του ότι υπήρξε μέσα σε αυτή την επιθυμία. Και βρίσκεται έτσι στο σημείο όπου δεν υπάρχει άλλη δυνατή αναφώνηση από το "μη φυναι", όπου καταλήγει η ύπαρξη που έφτασε στην κατάργηση της επιθυμίας της. Κάνοντας τον πατέρα του να ξαναζεί στο όνειρο και αναλαμβάνοντας αυτή την υποτιθέμενη οδύνη του από τη μια ενουχίζοντας τον πατέρα από την άλλη, μέσω μιας ταύτισης με τον επιτοθέμενο-και εδώ είναι η καινοτομία της ερμηνείας του Lacan-, ο γιος μπορεί έτσι να συνεχίζει να αγνοεί (άγνοια που στο όνειρο προβάλλει στον πατέρα) ότι με το θάνατο του πατέρα του, εφ εξής, βρίσκεται και ο ίδιος με τη σειρά του αντιμέτωπος με το θάνατο, με την οδύνη του υπάρχουν, και με το γεγονός ότι τώρα είναι η σειρά του να ενουχιστεί. Πράγμα από το οποίο, μέχρι τώρα, η παρουσία του πατέρα τον προστάτευε. Και ο Lacan σχολιάζει εν προκειμένω ότι αυτό είναι ο άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφεται κατά τον Freud το σύμπλεγμα του Οιδίποδα.

Ο Lacan προτείνει συμπερασματικά τρία επίπεδα ερμηνείας στο όνειρο αυτό. Ο ονειρευόμενος είχε όντως ευχηθεί, ενώ ο πατέρας του δεν το γνώριζε, το θάνατο του πατέρα, του πράγμα που υπάρχει ήδη στη συνειδητή σκέψη του ονειρευομένου. Το δεύτερο επίπεδο ερμηνείας αφορά το ότι ήταν ήδη πεθαμένος εδώ και πολύ καιρό σύμφωνα με την οιδιπόδεια ευχή. Αλλά όπως λέει πρόκειται επίσης για το ότι "αυτή η ευχή ενουχισμού του πατέρα με την επιστροφή της στο γιο, είναι κάτι που υπερβαίνει κατά πολύ κάθε δικαιολογήσιμη επιθυμία. Αν είναι, όπως το λέμε, μια δομική αναγκαιότητα, μια σημαίνουσα αναγκαιότητα, -και εδώ η ευχή δεν είναι παρά προσωπίο σε ότι υπάρχει πιο βαθύ μέσα στη δομή της επιθυμίας, όπως την προδίδει το όνειρο-δεν είναι τίποτα άλλο, όχι μόνο μια ευχή, αλλά η ουσία του, του συσχετισμού, της αναγκαιάς αλληλουχίας που απαγορεύει στο υποκείμενο να ξεφύγει από την αλυσίδα της ύπαρξης ως προσδιορισμένης από τη φύση του σημαίνοντος." Στο σημείο αυτό που το υποκείμενο οφείλει να προορίζεται σε μια τελευταία άγνοια η απώθηση αφορά όχι κάτι το πλήρες, και κατανοήσιμο, αλλά την έκθλιψη ενός αμιγούς και απλού σημαίνοντος, του nach, του κατά, αυτού που υπογράφει την συμφωνία η τη διαφωνία μεταξύ της εκφοράς και του σημαίνοντος, μεταξύ αυτού που υπάρχει στο συσχετισμό μέσα στο εκφερόμενο και αυτού που είναι μέσα στις αναγκαιότητες της εκφοράς".

Έτσι βλέπουμε την απώθηση με τους ιδιαίτερους χαρακτήρες που την προσδιορίζουν να λαμβάνει χώρα σε σχέση με την οδυνηρή εμπειρία του υποκείμενου (την απώλεια του πατέρα του) και μολονότι αφορά κάτι που είχε ήδη απωθηθεί σε σχέση με την οιδιπόδεια ευχή, αυτό που απωθείται κατά τη διάρκεια του ονείρου έχει να κάνει με το αίνιγμα της επιθυμίας στο οποίο η απώλεια του αγαπημένου προσώπου εκθέτει το υποκείμενο.

Τελικά το όνειρο μπορεί να εκφράσει την επιστροφή του απωθημένου που έχει ίσως ήδη λογοκριθεί κατά τη διάρκεια της ημέρας-αλλά ίσως και όχι- και που επιμένει να εκφραστεί με αυτό το καινούργιο εκφερόμενο που είναι το όνειρο, όπου θα εκφραστεί όμως μέσω μιας νέας λογοκρισίας(το απωθημένο υπήρξε κάποτε λόγος του άλλου και κυρίως αυτού του πρωταρχικού 'Αλλου που ήταν η μητέρα, τότε που το υποκείμενο είχε να κάνει με το αίνιγμα της επιθυμίας της.)Αλλά εκφράζει επίσης τη συνάντηση με το αίνιγμα της επιθυμίας του Άλλου[25] διά μέσου των ημερήσιων κατάλοιπων.Αυτό που συμβαίνει στο όνειρο είναι η κρυπτογράφηση (chiffrage) της μέσω των μεταφορο-μετωνυμικών διεργασιών.Ο Freudμίλαγε σε αυτό το επίπεδο για ψυχική σύνδεση. [26]Η κρυπτογράφηση αυτή αποσκοπεί στην ακύρωση της απόλαυσης του Άλλου,του Άλλου δηλαδή στο επίπεδο του ψυχικού τραύματος.Η διεργασία αυτή που εκτός από τη διεργασία του ονείρου είναι, κατά τον Lacan και η διεργασία του ασυνείδητου έχει ένα όριο,πέραν του οποίου είναι η συνάντηση με το πραγματικό.Πολύ μεταγενέστερα από τα κείμενα που εξετάσαμε ο Lacan θα θεωρήσει το όριο αυτό της κρυπτογράφησης από το ασυνείδητο ως αυτό που το ασυνείδητο δεν μπορεί να εγγράψει όσον αφορά τη σχέση των φύλων. [27]Αλλά η ιδέα αυτή υπάρχει ήδη στον Lacan από το σεμινάριο II. [28]

Υπόθεση για την ασυνείδητη φαντασίωση στο όνειρο της ένεση της Ιρμας[29]

Το πραγματικό που συναντά ο Freud στο βάθος του λαιμού της Ιρμας δεν τον ξυπνά , τον αναγκάζει παρά ταύτα σε μια αλλαγή πλάνου, [30]Μετά την αγχωτική συνάντηση και με την υποστήριξη μιας μεταφοράς που αφορά την θέση του κυρίου(maître), όπως λει η Gisele Chaboudez, [31] το υποκείμενο καταφέρνει να απωθήσει την επιθυμία του Άλλου, ο Freud μπορεί να συνεχίσει να ονειρεύεται μέσω της εμφάνισης των εναλλακτικών του εγώ, των ταυτίσεων του ως κύριος της ιατρικής γνώσης ο Dr. M και οι βοηθοί του, ενώ ο ίδιος παραμένει,πλέον, στο εσωτερικό της σκηνής του ονείρου ως θεατής. Στο όνειρο του παιδιού που καίγεται αυτός ο πολλαπλασιασμός των θέσεων(για τους λόγους που αναφέραμε) προκαλεί αφύπνιση,υπάρχει δηλαδή ,ξαφνικά, το εντός και εκτός του ονείρου.Μπορούμε να πούμε ότι ο Freud δέχεται στο πρώτο τμήμα αυτό του ονείρου το συναίσθημα της γελοιοποίησης, από την άνετη αυτή θέση έχοντας γλιτώσει το άγχος της αρχικής του ανάμειξης.Με τον τρόπο αυτό η αινιγματική επιθυμία του Άλλου της γυναίκας και της υστερίας παραμερίζεται για να επανέρθει στη συνέχεια του ονείρου, επιχειρώντας, μέσω καινούργιων σημαινόντων, να απαντήσει στο αίνιγμα της επιθυμίας του Άλλου.Οι ταυτίσεις αφορούν τόσο αυτούς που χορηγούν(οι διαφοροί γιατροί συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του Freud και του Fliess [32]) όσο και τους παραλήπτες του διάλυματος-λύσης [33](πρώτον ως παραλήπτης του λικέρ,αλλά και από το γεγονός της επέμβασης που υπέστη από τον Fliess [34]) .Αλλά αντιπροσωπεύεται επίσης από την ένεση και την πράξη που συνδέει τους μεν με

αντικείμενο όπως και η μόνη δύναμη βοήθειας.[40]"....μέσα στην πρωτόγονη παρουσία της επιθυμίας του αλλού,ως θολής,ως σκοτεινής το υποκείμενο είναι χωρίς προσφυγή.Είναι hilflos....."λέει ο Lacan.

[41] Στην κραυγή του παιδιού που είναι ήδη ερώτημα όσον αφορά την επιθυμία του θα απαντήσει αυτός ο πρωταρχικός Άλλος, το υπέρτατο αγαθό, das Ding, η μητέρα, το αντικείμενο της αιμομιξίας,ως "απ-αγορευμένος" με τα σημαίνοντα που θα εκφέρει και είναι αυτά τα σημαίνοντα που θα καθορίσουν το υποκείμενο.Η πτώση του αντικειμένου είναι αυτόματη.Το υπέρτατο αγαθό δεν υπάρχει, το παιδί γεννιέται μέσα στο λόγο.Τι μπορεί να σημαίνει το ότι η διάταξη του ονείρου επαναλαμβάνει αυτή την πρώτη σχέση αν όχι το ότι από μια θέση όπου το υποκείμενο δεν έχει συνείδηση σκέψης, κι όπου δεν μπορεί να συλλάβει τον εαυτό του ούτε ως σκεπτόμενο, υφίσταται τον έτερο, και αυτού του είδους η σχέση αποτελεί την μόνη ένδειξη ύπαρξης για αυτό.Μη δυνάμενο να συλλάβει τον εαυτό του σε αυτή τη κατάσταση ανημποριάς,

[42]-και αυτό μπορούμε να το ακούσουμε ως αντανάκλαση του σταδίου του καθρέφτη που περιέγραψε ο Lacan, -συλλαμβάνει την εικόνα ως εικόνα που τον συγκροτεί,ως συνείδηση του. Ούτως ώστε, η ονειρική εικόνα είναι ήδη πρώτη προσπάθεια απάντησης στην ανυπαρξία του Πράγματος στον ονειρικό χώρο, μια πρώτη "προσαρμογή" στο αίνιγμα του τι θέλει ο Άλλος.

[43]Ενα εγχείρημα δημιουργίας αντικειμένου από τις στάχτες του Πράγματος.Και αυτό πριν η εικόνα αποκτήσει νόημα, στο επίπεδο ακόμη της ενόρμησης και του αισθητικού ίχνους.

Εκτός από το ρόλο της εικόνας, κύρια οπτικής, στον οποίο αναφερθήκαμε θα επεκταθούμε σε ένα άλλο ρόλο της εικόνας όσον αφορά τη δημιουργία νοήματος.Η ονειρική εικόνα μοιράζεται με άλλου τύπου εικόνες μια ιδιότητα.Όπως λέει η Dina Dreyfus," ενώ το σημείο ως αισθητή υλικότητα σβύνεται μπροστά στο νόημα η εικόνα δεν ξεχνιέται ποτέ ως αισθητή, δεν λιποθυμά έτσι απλούστατα".Ο Regis Debray που αναφέρει τα παραπάνω λεγόμενα της Dina Dreyfus συμπληρώνει : "η εικόνα είναι υπόσχεση άλλου πράγματος,ατέλειωτο αμφιλεγόμενο,κομβος δυνατοτητων".[44]Σε παρόμοια συμπεράσματα όσον αφορά την παράσταση των λογικών σχέσεων μέσα στο όνειρο καταλήγει ο Charles Melman : "Το ασυνείδητο φαίνεται να μην έχει τρόπο να παραστήσει αυτές τις λογικές σχέσεις , η μάλλον φαίνεται να έχει μόνο ένα την εγγύτητα.Δηλαδή τόσο ο σύνδεσμος όσο και ο διαχωρισμός ,και ο αποκλεισμός, και το η διαζευκτικό και επίσης η άρνηση δεν θα έχουν παρά ένα τρόπο έκφρασης την εγγύτητα.Έχετε δύο προτάσεις που απομονώνονται μέσα στο όνειρο,που μπορείται να απομονώσετε, και τον λογικό αυτό σύνδεσμο,μολονότι είναι αναγκαίος, παρά ταύτα αναγκαίος, απαραίτητος, δεν τον βρίσκετε να παριστάνεται.Πως να το καταλάβουμε αυτό;Είναι προφανές ότι όταν διηγείστε ένα όνειρο στον εαυτό σας η σε ένα συνομιλητή ,θα εισάγετε αναπόφευκτα λογικά σύμβολα(operateurs) ή συνδέσμους(connecteurs)..... ,αλλά νομίζω ότι είναι ιδιον της ερμηνείας του ονείρου,-και γι αυτό λέμε ότι η ερμηνεία ενός ονείρου δεν τελειώνει ποτέ -,να μην μπορέσετε ποτέ να συμπεράνετε ως προς την ισχύ του συνδέσμου τον οποίο θα χρησιμοποιήσετε.Αν μπορούσατε να συμπεράνετε το όνειρο θα γινόταν μύνημα.Είναι σίγουρο ότι υπάρχει ένας πειρασμός να ακούσουμε το όνειρο ως μύνημα.Αλλά το ξέρετε πολύ καλά , και πάρτε τα όνειρα του Freud που είναι εδώ(στην Traumdeutung σ.τ.σ.),θα δείτε ότι υπάρχει κάθε φορά μεταξύ των διάφορων προτάσεων που παρουσιάζονται,μια

σειρά ερμηνευτικών δυνατοτήτων, δηλαδή διαρθρώσεις με τον άλλο που μένουν πάντα αναποφάσιστες, απροσδιόριστες. Λοιπόν το όνειρο, θα πείτε, σχηματίστηκε από προτάσεις, από ένα λόγο που περιείχε λογικές διαρθρώσεις. Ίσως... αλλά θα έμενε να εξηγήσουμε γιατί το ασυνείδητο φαίνεται να τις αγνοεί και να μην έχει μέσο έκφρασης παρά μόνο αυτό της εγγύτητας". [45]

Με βάση τα παραπάνω όσο αφορά την αποτύπωση των λογικών σχέσεων στο όνειρο, μπορούμε να πούμε ότι όλες οι ονειρικές σκέψεις δεν "περνούν"

εξ'ολοκλήρου στο έκδηλο περιεχόμενο, που είναι, κατά κύριο λόγο-αν και όχι μόνο- οι εικόνες του. Αλλά, όπως λέγαμε, όλες οι ονειρικές εικόνες-ή καλύτερα κομμάτι της ονειρικής εικόνας, αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε η αισθητική πλευρά της, που σχετίζεται συχνά με τα μνημονικά ίχνη-δεν έχουν Vorstellungrepräsentanz. Δηλαδή, συμπερασματικά, οι ονειρικές σκέψεις δεν ισοδυναμούν με το έκδηλο περιεχόμενο. [46]

Βλέπουμε λοιπόν στην εικόνα, και ιδιαίτερα στη ονειρική, αυτή την παραδοξότητα: είναι αυτό που μας συγκροτεί ως ένα, αλλά παράλληλα και αυτό που στην ανάλυση του, είναι μοναδικά πολλαπλό. Ίσως η φύση της να έχει να κάνει με μία προσπάθεια του του υποκειμένου να αποκτήσει "είναι", να αποκτήσει σχέση με την παράσταση και όχι με την αναπαράσταση. Υπό αυτούς τους όρους μπορούμε να μιλήσουμε για παλινδρόμηση. [47]

Όνειρο και ονειροπόληση

□□□□□□□□□□□□

Ο Freud δίνει μια πλήρη αναλογία μεταξύ του ονείρου και των ονειροπολήσεων, θεωρώντας μάλιστα τις δευτερες(συνειδητές η ασυνείδητες,) πυρήνες και πρότυπα [48]τόσο ο των ονείρων όσο και των συμπτωμάτων:
[49] Για τις ονειροπολήσεις έλεγε ότι, όπως το όνειρο, χρησιμοποιούν τον χρόνο με τον ίδιο τρόπο, είναι στον ενεστώτα, αλλά, αντιθέτως από το όνειρο, δεν υπάρχει εκεί μεταμόρφωση σε εικόνα.

[50] Στην ονειροπόληση ο ορίζοντας είναι υπαρκτός, ο ονειροπόλος " βλέπει που αυτό οδηγεί" όσον αφορά το άγχος και τη δυσαρέσκεια. Στις ονειροπολήσεις, αν και οι ψυχικές εικόνες είναι παρούσες απουσιάζει σε μεγάλο βαθμό το στοιχείο της παθητικότητας και η συνυφασμένη με αυτή αίσθηση πραγματικότητας. Οι αισθήσεις κατά τη διάρκεια της ονειροπόλησης τροφοδοτούν εικόνες που είναι ταυτόχρονα σημεία διαφυγής σε περίπτωση αποτυχίας του σεναρίου να εξασφαλίσει ικανοποίηση. Ο μεγαλύτερος έλεγχος της συνέχειας των παραστάσεων, αν και εξυπηρετεί αμεσότερα την επίτευξη ικανοποίησης, στο βαθμό που η ικανοποίηση αυτή επιλέγεται χάνει σε ένταση.

[51] Αντίθετα με την ιδέα του Sartre "η φαντασία δεν φουσκώνει από μόνη της" και δεν "της λείπει η παθητικότητα που κάνει τον πλούτο των συναισθημάτων".

[52] Θα πρέπει όμως να της εκχωρήσουμε την δυνατότητα να αποφεύγει σε μεγάλο βαθμό τη δυσαρέσκεια αν και σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν κραυγαλέες αποτυχίες. Οι εικόνες που επιβάλλονται στη σκέψη του νοητικού αυτοματισμού στη ψύχωση και αυτές της σκηνής του ατυχήματος στην τραυματική νεύρωση αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα. Ας σημειώσουμε και πάλι ότι ακόμη και η εικόνα του ονείρου έχει σημείο διαφυγής, εξ' ου και η αίσθηση απόσυρσης που μπορεί να έχει ο ονειρευόμενος σε αφυπνήσεις που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε αποπροσωποποιητικές. Έχει να κάνει με τον πολλαπλασιασμό των θέσεων του υποκειμένου στις στιγμές που ο ονειρευόμενος βρίσκεται αντιμέτωπος με το πραγματικό αλλά δεν καταφέρνει μέσω των διεργασιών που περιγράψαμε παραπάνω να δημιουργήσει τις απαραίτητες ταυτίσεις μέσα στη σκηνή του ονείρου-προβάλλοντας έτσι αλλού το συναίσθημα. Έτσι, με άγχος ,διχάζεται μεταξύ του κοιμισμένου και αφυπνισμένου εαυτού του. Πολλές φορές ένας σύντομος τέτοιος διχασμός αρκεί για να συνεχιστεί το όνειρο. Ένας πιο συνεχής τέτοιος διχασμός είναι οι εμπειρίες διαυγούς ονείρου.

Συμπεράσματα.

Η ανάπτυξη που κάνει ο Freud της θέσης του ότι το όνειρο είναι η εκπλήρωση μιας επιθυμίας και τα αδιέξοδα τα οποία σημειώνει ότι έχει συναντήσει μας απομάκρυναν από κάθε απλοποίηση του τύπου "το όνειρο είναι εικόνα ικανοποίηση μιας ανάγκης ή σενάριο που ικανοποιεί μια ευχή"- εκτός και αν θεωρήσουμε ως τέτοια τη διάθεση για ύπνο. Ο Freud είχε εντοπίσει, ήδη από την Traumdeutung, μια λειτουργία του ονείρου ως ψυχική σύνδεση διεγέρσεων , -και ως εκ τούτου (μπορούμε να το συμπεράνουμε) αντιτραυματική-, αλλά δεν ανέπτυξε αυτό το σημείο της θεωρίας.

Στην ονειροπόληση είχε εντοπίσει, παρά τις σημαντικές αναλογίες που έβρισκε ότι έχουν με το όνειρο, μια πιο σημαντική θέση όσον αφορά τη δημιουργία συμπτωμάτων, δηλαδή ένα ρόλο πιο σημαντικό για τη μη ενύπνιο ζωή. Ενώ όσον αφορά πάντα τις ονειροπολήσεις θεώρησε σημαντικό το ρόλο τους στη δημιουργία των ονείρων ,δεν ανέπτυξε καθόλου το ρόλο της ασυνείδητης φαντασίωσης στο όνειρο, θεωρώντας σε κάποιο βαθμό μάλιστα τη διεργασία της ως αντίθετη από αυτή του ονείρου.[53]

Ο Lacan θεώρησε ότι, ως εκπλήρωση επιθυμίας, ο Freud δεν υποστήριζε ότι το όνειρο είναι φαντασίωση που ικανοποιεί μια ευχή. Η ασυνείδητη φαντασίωση συμμετέχει στη διεργασία του ονείρου και ο ρόλος της είναι διαφορετικός από αυτόν των "φαντασιώσεων τύπου ονειροπόλησης" συνειδητών ή ασυνείδητων. Αφορά το αίνιγμα της επιθυμίας του Άλλου και της απόλαυσής του. Το όνειρο είναι μια κρυπτογράφιση που θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η ψυχική σύνδεση των διεγέρσεων για την οποία μιλούσε ο Freud. Το άγχος και η αφύπνιση επέρχεται στο σημείο που το ασυνείδητο αδυνατεί να κρυπτογραφήσει. Η αφύπνιση έχει να κάνει με το πραγματικό που ο Lacan ορίζει ως αδύνατο.

Η σεναριακή ικανοποίηση ευχών στο όνειρο και κατ' αρχήν αυτής της συνέχισης του ύπνου γίνεται ένθεν των πλαισίων αυτής της κρυπτογράφισης. Πολύ συχνά πρόκειται για ένα σενάριο ικανοποίησης μιας ευχής που αφορά μια προσυνειδητή ή συνειδητή σκέψη, [54] μια ονειροπόληση. Η δευτερογενής επεξεργασία, όπως την όρισε ο Freud έχει συχνά τον πρώτο ρόλο σε τέτοιου είδους ονειρικά σενάρια. Θα λέγαμε ότι είναι η ονειροπόληση που συνδέεται, ακόμη περισσότερο από το όνειρο, με τις ευχές. Η συχνότητα με την οποία απαντάται η ευκτική στις λανθάνουσες σκέψεις του ονείρου είναι αξιοσημείωτη. Σχετίζεται άραγε με το γεγονός ότι τα απωθημένα σημαίνοντα της επιθυμίας επανέρχονται μέσα στα αιτήματα του υποκειμένου και του άλλου; Ένα αίτημα εκφράζει συχνά ένα θέλημα, αλλά το νευρωτικό αίτημα μας δείχνει πόσο συχνά αυτό δεν είναι ο κανόνας. Κάποιες φορές το όνειρο ικανοποιεί την ευχή κάποιου άλλου. Η μπορεί να δώσει κάποια ερμηνεία σε κάποιο αίτημά του άλλου, όπως το παρατήρησε ο Lacan.

[55] Συχνά η διατύπωση μιας ευχής εκφράζεται όπως ο Freud το παρατήρησε επανειλημμένα για τα όνειρα τιμωρίας ή αυτά που χρησιμοποιούν επώδυνα ημερήσια κατάλοιπα μέσω αυτού που απαγορεύει την ικανοποίηση.

[56] Η διατύπωση με αυτόν τον, στα αγχώδη αυτά όνειρα, ισοδυναμεί με εκπλήρωση. Μπορούμε να πούμε ότι η επιθυμία στο όνειρο εκφράζεται συχνά μέσω μιας ευχής και των εμποδίων στην ικανοποίηση της ή και μόνον αυτών των εμποδίων στην περίπτωση των ονείρων τιμωρίας. Αλλά το όνειρο αφορά την απ-αγόρευση με τρόπο ακόμη πιο κεντρικό στο βαθμό που η επιθυμία εκφράζεται πάντα ως απ-αγορευμένη, τα σημαίνοντα της, αντί να παραπέμπουν σε ένα σημαίνόμενο που θα προσδιόριζε ένα αντικείμενο, παραπέμπουν σε ένα σημαίνον που λείπει από την αλυσίδα της ομιλίας, το φαλλό, "το οποίο είναι ένα σημαίνον ιδιαίτερα εξουσιοδοτημένο όσον αφορά τη σχέση του υποκειμένου με το σημαίνον" όπως λέει ο Lacan.

[57]

Η εικόνα στο όνειρο, ακραία ανθρωπομορφική, εκτός από το να επιτρέπει τη διατύπωση της φαντασίωσης, μέσω "της σύνταξης" των εικονιζόμενων σωμάτων, αποτελεί παράδοξη σχέση τόσο με την ενόρμηση και την ενότητα [58] όσο και στην ατέλειωτη διατύπωση νοημάτων που ο Freud είχε διακρίνει στον ομφαλό του ονείρου.

Το γράμμα παρουσιάζει την ίδια παραδοξότητα, καλλιγραφία μη αναγνώσιμη και συμμετοχή, χωρίς τέλος, στη δημιουργία νοήματος.

[1] "Esquisse d'une psychologie scientifique" in "La naissance de la psychanalyse", Paris, PUF, 1991, σελ.356.

[2] Γράμμα στον Fliess της 3-10-98, in Ibid, σελ.218.

[3] "Η ερμηνεία των ονείρων" S.Freud, μετάφραση Λευτέρης Αναγνώστου, Εκδόσεις Επίκουρος, Αθήνα, 1995, σελ.157.

[4] "Sur le rêve", Paris, Editions Galimard, 1988, σελ.72.

[5] "Au -delà du principe de plaisir", in "Essais de psychanalyse", Paris, PBP Payot, 1981, σελ.75.

[6] Ibid, σελ.78.

[7] "Révision de la doctrine du rêve" in "Oeuvres Complètes" τομος XIX, Paris, PUF, 1995, σελ.111.

[8] "Η ερμηνεία....." Ο.π.σελ.502.

[9] Ibid.σελ 522 και 523.

[10] "Esquisse"Ο.π. σελ.344.

[11] "Η ερμηνεία...."Ο.π. σελ.446.

[12] Ibid.σελ.478.

[13] Ibid σελ.478,483,και 487.

[14] Ibid σελ.495.

[15] "Le moi dans la théorie de Freud et la technique de la psychanalyse",Paris,Editions du Seuil,1978,σελ.195.

[16] "Le desir et son interpretation" σεμινάριο που δεν έχει εκδοθεί,συνεδρία της 3-12-58.

[17] "Les quatres concepts fondamentaux de la psychanalyse"Paris,Editions du Seuil,1973,σελ.58. Βλ.επίσης τη μετάφραση της Ανδρομάχης Σκαρπαλέζου του σεμιναρίου αυτού στις εκδόσεις Ράππα.

[18] "La vérité parle ,le savoir écrit" in littoral n 2 ,Eres,octobre 1981.

[19] Οι εικόνες αυτές είναι αμιγή μνημονικά ίχνη.Ίσως ο φροϋδικός όρος αναπαράσταση πράγματος (Objektvorstellung, Dingvorstellung,Sachvorstellung) ταιριάζει σε αυτού του τύπου τις παραστάσεις.Θα επανέλθουμε στο σημείο αυτό όταν ασχοληθούμε παρακάτω ειδικότερα με την εικόνα του ονείρου.

[20] "Η ερμηνεία....."Ο.π.σελ.135.

[21] "Le moi....."Ο.π.σελ. 158..

[22] Ο.π. συνεδρια της10-12-58.

[23] "Formulations sur les deux principes du cours des événements psychiques" in "Résultats, idées problèmes I ,Paris,PUF,1984,σελ.142 και143.

[24] Ο.π.συνεδρίες της 26-11-58,10-12-58,17-12-58,7-1-59, και 14-1-59.

[25] .Όπως γράφει η Gisele Chaboudez "τα ημερήσια κατάλοιπα μπορούν να περιέχουν την αναφορά η την ανάδυση ,ενδεχόμενη πηγή άγχους , της επιθυμίας του Άλλου. Εμφανίζεται κυρίως πέραν ενός αιτήματος, μιας δωρεάς η μιας άρνησης, μιας απαγόρευσης, η μιας στέρησης. Αναδύεται απότομα ύστερα από εγκατάλειψη, απώλεια, η απειλή." in "L' Equation des rêves et leur déchiffrage psychanalytique",Paris,Editions Denoel,2000,σελ 71.

[26] Ο Freud άλλωστε γράφει " Η μια συνήθως καταπιεζόμενη ενορμητική διακίνηση (μια ασυνείδητη επιθυμία) βρίσκει, κατά τη διάρκεια του ύπνου, αρκετή δύναμη για να επιβληθεί στο εγώ η μια τάση που παραμένει από την κατάσταση εγήγερσης, μια σειρά προσυνείδητων σκέψεων με όλες τις συγκρούσεις που σέρνει πίσω της, υφίσταται, κατά τη διάρκεια του ύπνου μια ενίσχυση από ένα ασυνείδητο στοιχείο" ι n "Abrege de ps ychanalyse", Paris, PUF, 1998, σελ.29.

Επίσης στην Traudeutung για τα ημερήσια κατάλοιπα. ' είναι αυτά προφανώς που

διαταράσσουν τον ύπνο, και καθόλου το όνειρο το οποίο προσπαθεί να τον προστατεύσει."Ο.π.σελ.480.

[27] Όπως λει στο σεμινάριο που ο τίτλος του είναι λογοπαίγνιο και ως τέτοιο δύσκολο να μεταφερθεί στα ελληνικά," Les non-dupes errent", "αυτό το όριο είναι ακριβώς η στιγμή που αυτό φτάνει στο νόημα. Δηλαδή το νόημα είναι τελικά αρκετά βραχύ. Δεν είναι τριάντα έξι νοήματα που ανακαλύπτουμε στο ασυνείδητο. Είναι το σεξουαλικό νόημα δηλαδή το νόημα-μη-νόημα, το νόημα όπου αποτυγχάνει αυτό

Verh

ältni

s

(ο συσχετισμός).Η

Beziehung

(η σχέση),έχει να κάνει με αυτό το ότι δεν υπάρχει

sexuales

Verh

ä

ltnis

, ότι η

Verh

ä

ltnis

ως δυνάμενη να εγγράφει, αυτά τα μαθήματα, αυτό αποτυγχάνει παντα. Και είναι ακριβώς για αυτό που υπάρχει ένα σημείο όπου το όνειρο ξεφουσκώνει, δηλαδή σταματάμε να ονειρευόμαστε και ο ύπνος μένει στο έλεος (

abri

) της απόλαυσης".Δανείζομαι το νεολογισμό "μαθήμιο" από το Βλάση Σκολιδη για τη μετάφραση του επίσης νεολογικού "

math

è

me

" του

Lacan

.

[28]"Αυτό συμπεραίνεται από τη θεωρία που ο Freud μας δίνει για το ναρκισσισμό ,στο βαθμό που αυτό το πλαίσιο εισάγει αυτό το κάτι αδιέξοδο το οποίο χαρακτηρίζει όλες τις σχέσεις και ειδικότερα τις λιβιδινικές σχέσεις του υποκειμένου. Η Verliebtheit (ερωτοληψία σ.τ.μ.) είναι βασικά ναρκισσιστική. Όσον αφορά το λιβιδινικό επίπεδο , το αντικείμενο δεν γίνεται αντιληπτό παρά δια μέσου του φίλτρου(grille) της ναρκισσιστικής σχέσης"."Le moi dans....."Ο.π.σελ.199.

[29] "Η ερμηνεία....." Ο.π.σελ.116.

[30] Ούτως ώστε, όπως λέει ο Lacan:"Το πρώτο τμήμα του ονείρου καταλήγει στην ανάδυση της τρομακτικής εικόνας,αγχωτικής,αυτής της αληθινής κεφαλής Μέδουσας,στην αποκάλυψη αυτού του στην κυριολεξία μη δυνάμενου να λεχθεί,το βάθος αυτού του λαιμού, με την περίπλοκη απροσδιόριστη μορφή, που αποτελεί τόσο το κατ'εξοχήν πρωτογενές αντικείμενο την άβυσσο του γυναικείου οργάνου από όπου βγαίνει κάθε ζωή,όσο και την άβυσσο του στόματος,όπου τα πάντα είναι καταβροχθισμένα, όπως και την εικόνα του θανάτου όπου όλα τελειώνουν".....

in "Le moi dans..." Ο.π.σελ.196.

[31] Ο.π.σελ 37 και επόμενες.Παραπέμπουμε τον αναγνώστη στο κείμενο αυτό για λεπτομέρειες όσον αφορά τη διεργασία μεταφοράς και μετωνυμίας στο όνειρο αυτό.

[32] Δεν εξαντλούμε την απαρίθμηση των αντιπροσωπεύσεων.Κάτι τέτοιο θα ήταν εκτός του αντικειμένου του παρόντος άρθρου.Αξιοσημείωτη η παρατήρηση της G.Chaboudez πάνω, στην σύγχρονη του ονείρου αυτού, εγκυμοσύνη της Μάρθας Freud και της εγγύτητας, στα γερμανικά, των λέξεων εκσερμάτιση(Ausspritzung) και ένεση(Einspritzung) Ο.π.σελ53.

[33] Lösung στα γερμανικά και για τα δύο

[34] Για λεπτομέρειες βλ.Carlo Bonomi "Le rêve d' Irma .le corps,la parole,la faute" in Cliniques méditerranéennes 1997 No53-54

[35] Ο όρος φαντασίωση στον Freud καλύπτει ένα ευρύ εννοιολογικό φάσμα για αυτό παραπέμπουμε τον αναγνώστη στο άρθρο του "Χτυπούν ένα παιδί".Ανεκδοτικά θα αναφέρουμε μια φράση του Freud στο χειρόγραφο M που συνόδευε ένα γράμμα στον Fliess(25-5-1897)"Οι φαντασιώσεις διαμορφώνονται από μία διαδικασία ένωσης και παραμόρφωσης ανάλογης με την αποσύνθεση ενός χημικού σώματος όταν συνδυάζεται με

ένα άλλο."

[36] Για την ασυνείδητη φαντασίωση ο M.Ritter γράφει μεταξύ άλλων. "Θα επρόκειτο λοιπόν για μία εικόνα η οποίαθα είχε το παράδοξο να είναι μη κατοπτρική, δηλαδή να είναι αποκλεισμένη από την κατοπτρική εικόνα στην οποία το υποκείμενο αναγνωρίζει τον εαυτό του. In "La contrainte de l'Ebenbild." Apertura Vol.5.σελ.10

[37] Όπως λει ο Lacan στο σεμινάριο II. "Το όνειρο είναι κάτι το συνειδητό. Αυτή η φανταστική αναλαμπή, αυτές οι κινούμενες εικόνες, ιδού αυτό που είναι εντελώς της ίδιας τάξης με αυτή την απατηλή πλευρά της εικόνας στην οποία επιμένουμε όσον αφορά την διαμόρφωση του εγώ. Το όνειρο μοιάζει πολύ με την ανάγνωση μέσα στον καθρέφτη, μαντική μέθοδος από τις πιο παλιές, η οποία μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί στην τεχνική της ύπνωσης. Γοητεύοντας τον εαυτό του μέσα σε ένα καθρέφτη, κατά προτίμηση ένα καθρέπτη όπως ήταν πάντα, από την αρχή της ανθρωπότητας μέχρι μια σχετικά πρόσφατη εποχή, πιο σκοτεινό παρά φωτεινό, έναν καθρέφτη από γυαλισμένο μέταλλο, το υποκείμενο μπορεί να καταφέρει να αποκαλύψει στον ίδιο τον εαυτό του πολλά στοιχεία των εικονοφαντασιακών του καθηλώσεων." Ο.π.σελ75

[38] "Les quatre concepts....." Ο.π.σελ.72.

[39] Sartre "L'imaginaire", Editions Galimard, coll.folio, 1986.σελ.323.

[40] Βλ."Esquisse pour....." in "La naissance de la psychanalyse" Ο.π.σελ.348.

[41] "Le désir" συνεδρία της 12-11-58.

[42] Αλλωστε το στάδιο REM του ύπνου κατά τη διάρκεια του οποίου δημιουργούνται κατά κύριο λόγο τα όνειρα, συνοδεύεται από πλήρη μυική χάλαση.

[43] Είδαμε προηγουμένως την φαντασίωση να αποτελεί ένα άλλο τύπο απάντησης, σχετικό

βέβαια με αυτόν γιατί άλλωστε τον προϋποθέτει. Η φαντασίωση θα αποτελούσε απάντηση στο ερώτημα τι με θέλει ο Άλλος γιατί προϋποθέτει μια εγγραφή στον τόπο του Άλλου.βλ. Philippe Julien"La vérité...."Ο.π.σελ.118.

[44] in "manifestes mediologiques", Editions Gallimard, 1994, σελ.181.

[45] "La logique du signifiant" in "Les mathématiques impertinentes de Lacan" Journées d'étude Cahiers de l'association freudienne internationale, σελ.95.

[46] Ο Freud στην αρχή του κεφαλαίου της ερμηνείας των ονείρων πάνω στη διεργασία του ονείρου (Traumarbeit) λέει ότι το έκδηλο περιεχόμενο του ονείρου (Trauminhalt) πρέπει να μεταβιβαστεί (Übertragung) διαδοχικά κατά την ανάλυσή του στις σκέψεις του ονείρου (Traumgedanken). Η χρήση του όρου Übertragung μας φαίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα υπό το πρίσμα της αυτοανάλυσης του Freud από την ανάλυση των ονείρων του. Οι ιδιότητες της ονειρικής εικόνας όπως της περιγράψαμε παραπάνω προσφέρονται για επιπλέον συμπεράσματα όσον αφορά την αυτοανάλυση. Ο Freud έγραφε στην Traumdeutung "Γενικά τα όνειρά μου είναι λιγότερο πλούσια σε αισθητικά στοιχεία από ότι μου φαίνεται να είναι στους άλλους." Δεν θα επεκταθούμε άλλο στο σημείο αυτό, κάτι τέτοιο υπερβαίνει τα πλαίσια της παρούσας μελέτης.

[47] Βλ. σχετικά με το χαρακτηριστικό αυτό της ονειρικής εικόνας Charles Melman "Nouvelles études sur l'incnscient" séminaire 1984-1985, publication de l'Association Freudienne σελ.128.

[48] "Introduction a psychanalyse", PBP Payot, Paris, 1992. σελ.351.

[49] Για τις ονειροπολήσεις γράφει πιο συγκεκριμένα.

"Η ψυχική εργασία εναύνεται από μία επίκαιρη εντύπωση, μια αφορμή μέσα στο παρόν, που ήταν σε θέση ν αφυπνίσει μια από τις μεγάλες επιθυμίες του προσώπου, από εκεί, ανατρέχει στην ανάμνηση ενός παλιότερου συνήθως βιώματος (erlebnis), κατά το οποίο εκείνη η επιθυμία είχε εκπληρωθεί, και δημιουργεί τώρα μια κατάσταση αναφερόμενη στο

μέλλον η οποία παρίσταται ως εκπλήρωση εκείνης της επιθυμίας(...)Επομένως το παρελθόν το παρόν ,το μέλλον είναι ωσάν παρατεταγμένα στο νήμα της επιθυμίας που τα διατρέχει."

[50] "Η ερμηνεία..."Ο.π.σελ.465.

[51] Είδαμε προηγουμενος την παθητικοτητα στις πρωτες σχεσεις του βρεφους να παιζει πρωταρχικο ρολο τοσο στην επιτευξη ικανοποιησης αλλα και αγχους.

[52]Ο.π.σελ.269.

[53] "Σε σύγκριση με το όνειρο ,ο μύθος και οι φαντασιώσεις είναι παρανοειδείς ;αποσυνθέτουν αντι να συμπυκνώνουν και,για αυτό το λόγο περιέχουν συχνά διπλότυπα..."L' introduction de la psychanalyse aux Etats Unis autour de James Jackson Putman, βιβλίο που περιέχει γράμματα του Freud,Paris,Editions Galimard,1978,σελ.17.

[54] Η αποενοχοποίηση στο όνειρο της ένεσης της Ιρμας είναι, όπως το έχουν σημειώσει διάφοροι συγγραφείς, μίας τέτοια.

[55] "La direction de la cure"Ecrits,Editions du Seuil,1966,σελ.630-633.

[56] Αλλωστε και στις ονειροπολήσεις το σενάριο τείνει,προκειμένου να είναι αληθοφανές και ικανοποιητικό να συμπεριλαμβάνει τα υποτιθέμενα κωλύματα για την επίτευξη ενός στόχου, "βρίσκοντας λύσεις" σε αυτά.

[57] "Le désir et....."Ο.π.συνεδρια της 12-11-58.

[58] Θα λεγαμε στη συνείδηση.

